

5 ст. 258 КПК слід доповнити положенням про заборону втручання у приватне спілкування захисника з цими особами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про адвокатуру: Закон України від 19 грудня 1992 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 9. – Ст. 62.

2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 р. // Офіційний вісник України. – 2012. – № 62. – Ст. 2509.

3. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар: у 2 т. Т.1 / О.М. Бандурка, Є.М. Блажівський, Є.П. Бурдоль та ін.; за заг. ред. В.Я. Тація, В.П. Пшонки, А.В. Портнова. – Х.: Право, 2012. – 768с.

4. Колесник В.А. Втручання в приватне спілкування і забезпечення прав особи під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій / В.А. Колесник // Вісник Академії адвокатури України. – 2014. – Том 11. Число 3. – С. 37-44.

5. Кучинська О.П. Принципи кримінального провадження в механізмі забезпечення прав його учасників:[моногр.]/ О.П.Кучинська. – К.: Юрінком Інтер, 2013. – 288 с.

6. Кучинська О.П. Роль принципів кримінального провадження в механізмі забезпечення прав його учасників: автореф. дис. на здобуття наук. ступ. доктора юрид. наук: спец. – 12.00.09 / О.П. Кучинська – К., 2013. – 37с.

Салманов О. В.,

викладач кафедри кримінального процесу
та організації досудового слідства факультету № 1
Харківського національного університету внутрішніх справ
м. Харків, Україна

ЩОДО ЗМІСТУ ЗАСАДИ НЕДОТОРКАНОСТІ ПРАВА ВЛАСНОСТІ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕНІ

Кримінальний процесуальний кодекс України 2012 року вперше закріпив в окремій главі засади кримінального провадження. Така позиція законодавця показує, наскільки він надає велике значення основним положенням кримінального процесу. До того ж, засади кримінального процесу відображають зміст, сутність, форму та структуру кримінального провадження є керівними у побудові стадій, окремих інститутів, проваджень тощо. У засадах кримінального провадження знаходять своє вираження міжнародно-правові стандарти кримінально-процесуальної діяльності, що закріплені у міжнародно-правових актах.

Однією з таких керівних положень КПК України, що потребує наукового дослідження, є засада недоторканості права власності (ст. 16 КПК України). На сьогодні, з огляду на КПК України, проблемні питання, пов'язані з реалізацією

даної засади, набувають особливої актуальності та вимагають комплексного дослідження.

Питанню засади недоторканості права власності у кримінальному процесі приділяли значну увагу вчені та науковці у галузі кримінального судочинства Ю. П. Аленін, В.Г. Гончаренко, І.В. Гловюк, Ю.М. Грошевий, Н.С. Карпов, О.В. Капліна, О.П. Пучинська, О.М. Лобойко, В.Т. Маляренко, М.Є. Шумило, Д.П. Письменний, В.П. Шибіка, С.М. Смоков, Т.В. Садова, Л.Д. Удалова, Ю.М. Мирошніченко, В. Т. Нор, В.В. Рожнова, завдяки яким сформувалася основа для формулювання загальних положень засади недоторканості права власності та її реалізація у кримінальному провадженні.

Стаття 41 Конституції України передбачає, що кожен має право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності. Право приватної власності набувається в порядку, визначеному законом. Громадяни для задоволення своїх потреб можуть користуватися об'єктами права державної та комунальної власності відповідно до закону. Ніхто не може бути протиправно позбавлений права власності. Право приватної власності є непорушним. Зміст цієї засади, на нашу думку полягає у тому, що позбавити або обмежити права власності під час кримінального провадження можна лише на підставі вмотивованого судового рішення, ухваленого в порядку, передбаченому КПК України, а також допускається тимчасове вилучення майна без судового рішення (ст. 16, 167-169 КПК України). Сутність даної засади проявляється у гарантуванні державою неможливості втручання з її боку або з боку осіб у здійснення власником своїх повноважень, перешкоджанні перспективі протиправного позбавлення власника його майна, недопустимості дій, які суперечать інтересам власника.

Однак, кримінальним процесуальним законом передбачена і можливість позбавлення чи обмеження права власності під час кримінального провадження, але за таких умов якщо таке рішення прийняте тільки судом, якщо таке рішення мотивоване та ухвалення рішення за процедурою, яка передбачена КПК.

Примусове відчуження об'єктів права приватної власності може бути застосоване лише як виняток з мотивів суспільної необхідності на підставі і в порядку, встановлених кримінальним законодавством, та за умови попереднього і повного відшкодування їх вартості. Примусове відчуження таких об'єктів з наступним повним відшкодуванням їх вартості допускається лише в умовах воєнного чи надзвичайного стану.

Конфіскація майна може бути застосована виключно за рішенням суду у випадках, обсязі та порядку, встановлених законом. Використання власності не може завдавати шкоди правам, свободам та гідності громадян, інтересам суспільства, погіршувати екологічну ситуацію і природні якості землі.

Тимчасовим вилученням майна є фактичне позбавлення підозрюваного можливості володіти, користуватися та розпоряджатися певним його майном до вирішення питання про арешт майна або його повернення.

Тимчасово вилученим може бути майно у вигляді речей, документів, грошей тощо, щодо яких є достатні підстави вважати, що вони:

1) підшукані, виготовлені, пристосовані чи використані як засоби чи знаряддя вчинення кримінального правопорушення та (або) зберегли на собі його сліди;

2) надані особі з метою схилити її до вчинення кримінального правопорушення, фінансування та (або) матеріального забезпечення кримінального правопорушення чи як винагорода за його вчинення;

3) є предметом кримінального правопорушення, пов'язаного з їх незаконним обігом;

4) набуті в результаті вчинення кримінального правопорушення, доходи від них, або на які було спрямоване кримінальне правопорушення.

Таким чином, тимчасово вилучити майно може кожен, хто законно затримав особу в порядку, передбаченому ст. 207, 208 КПК. Кожна особа, яка здійснила законне затримання, зобов'язана одночасно із доставленням затриманої особи до слідчого, прокурора, іншої уповноваженої службової особи передати їй тимчасово вилучене майно. Факт передання тимчасово вилученого майна засвідчується протоколом.

Тимчасове вилучення майна може здійснюватися також під час обшуку, огляду. Слідчий, прокурор, інша уповноважена службова особа під час затримання або обшуку і тимчасового вилучення майна або негайно після їх здійснення зобов'язана скласти відповідний протокол. Після тимчасового вилучення майна уповноважена службова особа зобов'язана забезпечити схоронність такого майна в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

Тимчасово вилучене майно повертається особі, у якої воно було вилучено:

1) за постановою прокурора, якщо він визнає таке вилучення майна безпідставним;

2) за ухвалою слідчого судді чи суду, у разі відмови у задоволенні клопотання прокурора про арешт цього майна.

3) у випадках якщо клопотання слідчого, прокурора на арешт тимчасово вилученого майна подано пізніше наступного робочого дня після вилучення майна (ч.5 ст. 171 КПК) та якщо ухвалу про арешт тимчасово вилученого майна слідчий суддя, суд постановляють пізніше сімдесяти двох годин із дня надходження до суду клопотання (ч. 6 ст. 173 КПК).

Шкода (як матеріальна, так і моральна), завдана особі в результаті незаконного накладення арешту на майно чи його незаконної конфіскації підлягає відшкодуванню на підставі ст.130 КПК та Закону України «Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури і суду».

Важливою гарантією забезпечення даної засади є інститут відшкодування майнової шкоди та відношення майнових прав громадян. Незважаючи на законодавчо визначений перелік підстав та порядку відшкодування майнової шкоди, завданої незаконним рішенням, діями чи бездіяльністю у

кримінальному проваджені, на нашу думку процедура його реалізації потребує правового корегування, зокрема що до розширення переліку таких підстав, інформування особу про наявність такого права та порядку звернення за його реалізацією до уповноваженої особи уповноваженого органу.

Одже, погоджуючись з науковою думкою Г.М. Куцкір, під засадою недоторканості права власності у кримінальному проваджені слід розуміти сукупність нормативних приписів, які закріплюють непорушність права власності фізичних та юридичних осіб, залучених до участі у кримінальному проваджені, та допускають його обмеження та позбавлення виключно на підставі вмотивованого судового рішення, ухваленого в порядку, передбаченому кримінальним процесуальним законом, із забезпеченням власнику майна можливості оскарження цього судового рішення і відшкодування майнової шкоди, завданої незаконним позбавленням або обмеженням права власності у ході кримінального провадження. Під час досудового розслідування та судового розгляду реалізуються такі елементи нормативного змісту засади недоторканості права власності:

- непорушність права власності фізичних та юридичних осіб, залучених до участі у кримінальному проваджені.
- допустимість позбавлення або обмеження права власності під час кримінального провадження виключно на підставі вмотивованого судового рішення, ухваленого в порядку, передбаченому Кримінальним процесуальним законом.
- допустимість тимчасового вилучення майна без судового рішення на підставах та в порядку, передбаченому Кримінальним процесуальним законом.
- можливість оскарження судових рішень, якими до власника майна застосоване обмеження або позбавлення права власності.
- відшкодування майнової шкоди, завданої незаконним позбавленням або обмеженням права власності у ході кримінального провадження.